

[%d1%81%d1%83%d1%85%d0%be%d0%bc%d0%bb%d0%b8%d0%bd%d1%81%d1%8c%d0%ba%d0%be%d0%b3%d0%be/](http://dnz238.edu.kh.ua/navchaljno-vihovnij_p_roces/pedagogichna_spadschina_v_o_suhomlinsjko/) (дата звернення 17.10.2022)

2. Педагогічна цінність творчості Василя Сухомлинського. URL: http://dnz238.edu.kh.ua/navchaljno-vihovnij_p_roces/pedagogichna_spadschina_v_o_suhomlinsjko/ (дата звернення 16.10.2022)

3. Сухомлинський В.О. Вибрані твори в п'яти томах. Том перший. Київ : Радянська школа, 1979. 639 с.

4. Сухомлинський В. О. Сто порад учителям. Київ. Радянська школа, 1988. 304 с.

Крістіна БОЧАРОВА

ПЕДАГОГІЧНІ ПОГЛЯДИ Г. С. СКОВОРОДИ НА ПРОБЛЕМИ У ВИХОВАННІ

Актуальність вивчення педагогічних поглядів Г. Сковороди на проблеми виховання полягає в тому, що вони знаходять своє віддзеркалення в контексті Нової української школи. Напевно, ніхто не буде заперечувати, що виховання дітей є надзвичайно важливим для розвитку суспільства, нації та всього людства. З давніх давен люди цікавились проблемами педагогіки, розмірковували над тим, як краще виховувати своїх нащадків. Григорій Сковорода розумів усю відповідальність, яку несуть батьки: відповідальність і перед власною дитиною, і перед усім народом. Він вимагав уважного ставлення до особи дитини та закликав розвивати в ній кращі риси, властиві нашому українському народу. Висловлені у його творах прогресивні ідеї мали великий вплив на розвиток вітчизняної педагогічної думки, а деякі поради не втратили свого значення і до наших днів та співзвучні з вимогами сучасної педагогіки.

Григорій Савич Сковорода – видатний український філософ, теоретик в галузі педагогіки, поет, культурний діяч. Народився 3 грудня (22 листопада за старим стилем) 1722 р. в селі Чорнухи, Лубенського полку, що на Полтавщині, в родині козаків [1].

У 1738 р. (в деяких джерелах вказується 1734 р.) став студентом Києво-Могилянської академії – єдиним на той час вищим загальноосвітнім навчальним закладом Наддніпрянської України. Повний курс навчання тривав 12 років, з яких Григорій навчався з переривами майже 10. Продовжив отримувати освіту він вже за кордоном.

Повернувшись у 1753 р. на батьківщину, Сковорода розпочав свій перший період активної педагогічної діяльності. Він був запрошений на посаду викладача піітики в Переяславський колегіум. Там пише книгу „Рассуждения о поэзии й руководство к искусству оной”. Мета розробленого курсу – дохідливо і просто донести до учнів досягнення поетичної науки. Це не сподобалося єпископові і його звільнили із семінарії.

З 1759 р. для Григорія Савича розпочинається новий активний період улюбленої педагогічної праці. Його запросили до Харківського калегіуму читати курси піітики, синтаксису і грецької мови. Він погоджується та прагне ширити науку в дусі гуманізму й просвітительства. У колегіумі педагог набуває популярності завдяки своєму талантові та здібностям оратора. Але і там він затримався не надовго [1].

Зрозумівши, що ні в школах, ні в колегіумах він не зможе проповідувати своє вчення, Г. С. Сковорода вирішив стати мандрівним філософом та вчителем. Він сховався пішки майже всю Україну, продовжуючи навчати дітей простих людей, за що його стали називати „мандрівним університетом”, людиною, яка до останнього подиху намагалася передати свої знання іншим.

В особі Григорія Савича Сковороди можна побачити досить незвичайний приклад цілковитої гармонії між навчанням, світоглядом та життям. Він жив так, як навчав, а навчав так, як жив. Все своє життя віддав служінню народові. Він скрізь був своїм. Часто бував серед селян, яким віддавав усе цінне, що мав – науку та гарні поради.

Вмираючи, заповів написати на його надмогильному пам'ятнику: „Світ ловив мене, але не спіймав”. Помер і похований філософ в с. Пан-Іванівці (Сковородинівці), Харківська область.

Українська народна педагогіка посіла вагоме місце в педагогічній діяльності та ідейному зростанні Григорія Сковороди. Від народження і впродовж усього життя він перебував у атмосфері козацької педагогіки – невід'ємному компоненті української народної педагогіки у вершинному її вияві. Вона формувала в підростаючих українців синівську й дочірню вірність нашій Батьківщині та ставила за мету виховання в сім'ї, школі й громадському житті козака-лицаря, стійкого громадянина з яскраво вираженою українською національною свідомістю й самосвідомістю.

Ідеї й засоби української народної педагогіки – педагогічна діяльність та літературно-педагогічна й епістолярна творчість Григорія Савича. Багато пісень і висловів автора стали крилатими, поповнили виховний арсенал української етнопедагогіки.

Сковорода майже в кожному своєму творі посилається на народну педагогіку. Це свідчить про те, що своє педагогічне вчення він прагне обґрунтувати з урахуванням здорового глузду народу, його величезного духовно-практичного досвіду.

Український філософ цінував провідні навчально-виховні засоби української народної педагогіки – рідну мову, національні звичаї, український фольклор, традиційну практику родинного виховання дітей, традиції, обряди та інше. Він справді був народним педагогом, бо вчив народ і вчився в народу. Уся його педагогічна теорія пройнята духом народності, відображає найкращі здобутки народної навчально-виховної мудрості. Він вийшов з народу і всього себе віддав народові, живучи так, як жив народ, і маючи на нього та на суспільство сильний вплив [2].

Г. Сковорода розкрив природу як могутній виховний фактор, традиційно культивованій у народній педагогіці. Любов до рідної природи у нього була ще з раннього дитинства та так і залишилась на все життя. Думки про те, що виховання „впливає з природи”, що природа – найкраща вчителька, яка потребує, щоб їй не заважали виявитись, і що вихователь та вихованець мають іти їй назустріч, – визначають домінують педагогічних міркувань поета [2].

В центрі педагогічної системи поет поставив працю. Він відстоює ідею, що щастя людини полягає у праці, відповідній до її природних нахилів. Григорій підносив людей праці і не любив нероб. Це чітко відображається в його байці „Бджола і Шершень”. У ній він прославляє працю як джерело матеріальних благ і підносить її моральне та суспільне значення. Г. Сковорода закликав виховувати в дітей любов до праці і презирство до неробства [3].

В історії розвитку педагогічної думки в Україні Г. Сковорода вперше зміг правдиво висвітлити суть релігійного виховання за народними традиціями. Він подав ідею Бога як символ єдності українського народу та України в цілому, а Біблію розглядав як наймудрішу й найпотрібнішу книгу з усіх книг про Бога, Світ і Людину. Його молитва не була молитвою у звичайному розумінні цього слова. Це було богомислення, тобто морально-етичні думки про Бога, щира подяка Всевишньому за те, що „потрібне зробив неважким, а важке непотрібним” [2].

Просвітитель-демократ вважав професію вчителя найгуманнішою та найпотрібнішою людям. Він порівнював педагога з дбайливим садівником, який веде вихованця наперед наміченим шляхом, активно втручаючись у природний хід його розвитку. Професію вчителя порівнював також і з лікарською, бо вважав вчителя і лікаря служителями природи, які не повинні бути пасивними, адже обидва мають дбайливо оберігати людину від різних негативних впливів та обставин, стежити, щоб її розвиток відбувався правильним шляхом. Праця вчителя лише тоді буде успішною, коли вона для

нього є джерелом щастя. Якщо ж навпаки, або не відповідає можливостям і здібностям людини, то вона може ще й завдати великої шкоди вихованцям [3].

Сковорода висуває нову систему принципів і методів навчання. Він засуджує скосування людської думки і волі авторитаризмом та догматикою. Він радив викладати знання доступно, ясно і точно, відповідно до віку дітей. Безумовно, що тоді, коли в школі панували схоластика і догматизм, ці вимоги просвітителя були новим словом у педагогіці. Педагог обстоював ідею наочності у навчанні. Крім групових та індивідуальних уроків, проводив додаткові заняття, які давали змогу розширити навчальну програму. Також він практикував вільну гурткову форму навчання.

Не дивно, що шкільна освіта, яка панувала в XVIII ст., взагалі не задовольняла філософа. Він засуджував платну освіту, а натомість вимагав загальнодоступної, безкоштовної освіти для народу, однакової для всіх: жінок та чоловіків, вважав, що освіта повинна служити народові [3].

Просвітителя глибоко хвилювали виховні питання. Проголосивши природовідповідність головним принципом виховання, він наголошував, що воно має спиратися на природні нахили дитини, й вимагав від вихователя, щоб той виявляв її природні здібності. Одним із основних завдань педагога він вважав виховання високоморальної людини.

Григорій Савич не розлучався зі своїм улюбленим музичним інструментом – сопілкою, а тому велику увагу приділяв естетичному вихованню засобами музики. Дбаючи про естетичний розвиток учнів, він навчав їх гри на різних інструментах: органі, флейті та сопілці, також організовував заняття з хору.

У своїй учительській діяльності Г. С. Сковорода завжди стояв на позиціях народності виховання. Його педагогічна спадщина є життєдайним джерелом, з якого черпатиме насагу ще не одне покоління українців.

Отже, педагогічні погляди Г. Сковороди тісно пов'язані з його етичними і соціальними поглядами. Мета виховання, на його думку, заключається у формуванні освіченої людини шляхом самопізнання. Він цінує силу думки і духу людини, яку дає їй наука, яка повинна проникати в народ.

Сковорода вважав, що виховання дитини повинно починатись ще з перших днів після її народження. Він рекомендував батькам і вихователям якомога раніше виявляти в дитини її нахили і прилучати до відповідної діяльності.

Список використаних джерел

1. Дічек Н. П. Сковорода Григорій Савич (1722–1794). Українська педагогіка в персоналіях : у 2 кн. : навч. посіб. для ВНЗ / за ред. О. В. Сухомлинської. К. : Либідь, 2005. Кн. 1: X–XIX століття. С. 198–207.
2. Стельмахович М. Г. Г. Сковорода і народна педагогіка. *Початкова школа*. №1. 1996. С. 46–50.
3. Ярмаченко, М. Д., Калениченко Н. П. Питання освіти та виховання у творчій спадщині Г. Сковороди. *Початкова школа*. №12. 1995. С. 4–6.

Дар'я ШАКАЛІЙ

ОРГАНІЗАЦІЯ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

У величезному темпі розвитку науки характерному для XXI ст. є використання цифрових технологій, які пронизали всі ланки життя сучасної людини. Це підтверджують саме дані із європейської цифрової стратегії згідно якій одним із напрямів розвитку